

arkivXet

information från arkiv gävleborg

årgång 34 nr 2/2025

Medlemmar ur Grängsjö baptistförsamling, Gnarps socken, plockar lingon år 1912 för att sända till baptistsamfundets pastorsutbildning. Främre raden från vänster: Bricken Olsson, Britta Engström-Bergqvist, Hanna Eriksson, Dagmar Nordlund-Nyslätt, Augusta Olsson-Sjölander. Bakre raden från vänster: Tilda Mattsson, Sigfrida (Frida) Wallin, pastor Öberg, Elin Åhs, Signe Pettersson-Sjödin, Linus Wallin.

Tema:

Natur och friluftsliv

Vilket första år jag fick på Arkiv Gävleborg!

Bara någon vecka efter att jag tillträtt i augusti 2024 insåg vi att lokalen bredvid var ledig, och att den var mindre och smidigare än när den övervägts förut. Jag kastade mig in i en virvelvind av bidragsansökningar, förhandlingar med styrelsen, hyresvärden och Region Gävleborg. Samtidigt fick jag lära känna verksamheten, den fantastiska personalen och den engagerade styrelsen vi har här på Arkiv Gävleborg. Efter lång ovisshet fick vi först nej från Boverket på vår bidragsansökan för bygget, men sen ja från Region Gävleborg på vår önskan om stöd som täcker den nya hyran.

I vår iver att förklara vad vi behövde, och att visa vår fina verksamhet, bjöd vi in samtliga partigrupper i region-

fullmäktige. De kom allihop, vissa grupper fler än en gång! Ett arkiv upplevs bäst på plats, och vi har fått sådana positiva reaktioner, vissa politiker hade vi svårt att få ut från mellan hyllorna!

I april skrev vi på med hyresvärden och arbetet drog igång. Efter ett oerhört snabbt och tyst arbete på andra sidan väggen öppnades två dörrar upp den 30 september, en dag innan vi var lovade tillträde.

Två dörrar som ger oss tillgång till en ny stor forskarsal, ett stort förråd, ett nytt mötesrum med plats för 30 personer, ett litet pentry, en ny fin handikaptoalett och en arkivsluss raka vägen från lastkajen in i arkivet.

Men också två dörrar som ger oss möjlighet att ta emot hela skolklasser på en gång, att slippa säga nej till forskare när det är fullt och framför allt att stanna kvar där vi är i många år till!

Utöver den nya lokalen så har det naturligtvis hänt massor. Ett axplock; vi har firat Arkivens dag i Sandviken, vi har haft årsmötet i Hofors, vi har besökt Näringslivsarkivet i Norrland i Härnösand, vi har deltagit på VÄV25 och vi har påbörjat en offensiv för att få fler av Gävleborgs företag att bli medlemmar i Arkiv Gävleborg.

Allt detta, och mycket mer, utöver ordinarie verksamhet med skolbesök, forskare, leveranser och ordnande och förtecknande av arkiven.

Med stor nyfikenhet på framtiden,

*Jenny Wessman-Öström, arkivchef
(och härstammande från Nordanstig på mammas sida,
apropå att vi kommer till Bergsjö på Arkivens dag)*

Medlem! Är årets faktura betald?

Påminnelsefakturor skickas ut under oktober-november. Hör av er om ni har frågor och funderingar!

arkivet@arkivgavleborg.se

Jaktdagboken från Kytte - Varför väcker Olof en björn som sover?

Men hvidare *Olof Olofsson*
År 1815. November 21. Gick jag med min
son Olof och mine 2 hunder gik til skoggen
af skilling. Sökr. vilgijn. af foglar. Vi gik hem ifrån
November 21. med 2 hunder somna. Det kash. Län
Denandra Ensolv af ett fattar. Det Länken litten Lärth
Vi gik til skog. G. v. s. fter om längs fjön. I söder om
Stek Pan affan. Der ciren lillen bak. I söder om boken
In beru bak...

I ett gårdsarkiv hos Arkiv Gävleborg finns en unik jakt-dagbok bevarad, skriven med spretig handstil på sköra nötta sidor. Olof Olofsson hette mannen som skrev dagboken. Han var född 1776 i Bergsjö socken i byn Kytte, som då bestod av bara några få gårdar.

Olof bodde med hustrun Anna och barnen Olof, Karin och Hans. Som torpare ägde Olof inte lika mycket jord som en bonde, han kunde alltså inte odla lika mycket som bonden. Torparen hade bara några få djur, kanske en ko, eller några får eller getter.

Målning: David Klöcker Ehrenstrahl, 1681. Nationalmuseum.

Den vilda naturen kunde utgöra en viktig del i försörjningen och födan. Om det berättar Olofs jaktdagbok. I en ingående och dramatisk beskrivning från 21 november 1815 kan vi läsa om hur Olof, hans 14-åriga son och deras 2 hundar ger sig ut på björnjakt. Söder om Stekpannsvedjorna får hundarna "björnväder". Under en gammal fururot har en björn grävt sig ett ide. Olof väcker björnen med en granstötta, och han och sonen turas sedan om att skjuta med två gevär. Händelsen kan kännas otäck om främmande, men för Olof var detta ett viktigt sätt att få både pengar och mat.

I de stora skogarna runt Kytte fanns vilda rovdjur, till exempel vargar, björnar och lodjur. Rovdjuren var en fara för tamdjuren. Om något rovdjur dödade boskapen riskerade människorna att svälta. Jakten på rovdjur i Sverige var intensiv under 1800-talet. Siktet var inställt på utrotning, och jaktmetoderna som användes var många. Att fånga ett rovdjur gav dessutom bra betalt. Pälsen kunde säljas, köttet ätas och jägaren kunde få så kallad skottpeng av staten.

Björnen som Olof och hans son fällde 21 november 1815 gav en bra inkomst. Björnhuden blev 3 alnar och 3 tum lång och gav 40 riksdaler. Skottpengar utbetalades med 4 riksdaler och 24 skilling.

Testa gärna att läsa dagboken på digitaltmuseum.se/
Sofia Hedén

Ida Mellgren - Fanmålerskan med de fina blomsterutsmyckningarna

Ida Mellgren (1853 – 1918) var en av de mest betydande kvinnliga tillverkare av fanor och standar under 1800-talets slut och fram till första världskriget. Ida var fotograf och mycket aktiv inom nykterhetsrörelsen. 1882 debuterade hon som konstnärinna genom ett standar beställt av en nykterhetsloge i Trollhättan. Hennes kundkrets utvidgades snabbt till att även omfatta arbetarrörelsen. Idas fanor kännetecknas av krukväxtliknande silverfärgade bladrankor och applikationer av blommor och växter i starka färger som ramar in de vackert målade motiven. Det är som att Ida alltid vände sig till naturen för att hitta inspiration för sina utsmyckningar, i stället för att bara använda sig av de traditionella symbolerna vi ofta ser användas även som utsmyckning hos de andra samtida fanmålarna.

Ida gjorde flera hundra fanor och standar under sina verksamma år, hos Arkiv Gävleborg finns ett flertal av hennes fanor och standar bevarade. Här ser ni ett smakprov på hennes utsmyckningar både målade och broderade, standaren och fanorna i sin helhet går att beskåda på vår hemsida www.arkivgavleborg.se. Det kommer fortfarande in fanor och standar med leveranser till oss, det senaste standaret gjort av Ida kom in till arkivet 2014. Vi vet inte hur många fler av hennes verk som finns ute i vårt län, har du sett någon fana som Ida har gjort utöver de som redan finns i vårt arkiv? Hör av dig till oss!

Maria Andrée

Stocka Kooperativa stuveriarbetareförening

Detta standar har en gång i tiden tillhört Stocka Kooperativa stuveriarbetarförening, senare aktivt under namnet Stocka Stuveriförening, och finns numera förvarat hos oss på Arkiv Gävleborg tillsammans med föreningens arkiv. Både standaret och arkivet ägs av Svenska Transportarbetareförbundet avdelning 18 Hälsingland. Stocka kooperativa stuveriarbetareförening bildades 12 augusti 1898 och var verksamma inom Stocka distrikt, som man i stadgarna från 1902 har tydliggjort att berör området från Hagafjärden till Gnarpssågverk. Föreningen erbjöd lossning och lastning till fartygen.

Standaret i fråga är gjort i rött siden med gröna linjer och guldig text. Man kan även se ett fartyg som är målat på framsidan av standaret, notera att stuveriarbetarna är i fullt arbete. Man kan även läsa slagorden "Proletärer i alla länder, Förenen eder" vilket har sitt ursprung i Kommunistiska manifestet, men som bland annat användes som en uppmaning till människor att ansluta sig till fackföreningar för att tillsammans arbeta för förbättrade arbetsvillkor. På baksidan av standaret kan vi se bilden av ett fast handslag ovanpå en jordglob med bokstäverna ITF, som står för Internationella Transportarbetarfederationen och som visar på att man var en del av ett större internationellt sammanhang.

Fanan beställdes i april 1909 av föreningen inför 1 maj-demonstrationen, då man i ett protokoll från 4 april 1909 beslutade "att när som inte föreningen har något standar inte kan delta som förening i demonstrationen men beslutades att medlemmarna kunde delta om de så önskar". I paragrafen efter tog man upp att det var hög tid att föreningen införskaffade ett standar, och det beviljades. Den 27:e april rapporterades vid ett extra möte att standaret var införskaffat men att man inte ville visa upp den innan demonstrationen, och 18 medlemmar anmälde sig slutligen till demonstrationen. Fanbärare blev medlemmarna P. Hammar och K.P. Pettersson. Man beslutade även att anordna en invigningsfest som hölls den 30 april 1909. Inköpspriset för standaret landade på 175 kronor.

André Laaksonen

Sök i databaserna!

Ta del av vår **fandatabas** som visar med bild den fantastiska samlingen av fanor, standar och banderoller som bevaras i Arkiv Gävleborg!
<https://arkivgavleborg.se/ta-del-av-arkiven/sok-i-databaserna/>

ARKIVENS DAG 2025

Natur & friluftsliv

Agnes Kulturhus, 8 nov | kl. 10-15

**Ett urval
av utställningar:**

Hemlingbystugan
Skogsbruksskolan i Ljusdal
Gästrike-Hälsinge turistråd
Handlingar ur Vattenarkivet
Snöövädret i Gävle 1998
Boulognerskogen
med mera..

**kl. 11 och 12
Filmvisningar**

- Håll i form: kampanjen vid Hemlingbystugan
- Vårt län: En rapsodi om Gävleborgs läns landsting
- Bränderna i Ljusdals kommun 2018

**kl. 13:00
Svart mjölk och
elektriska pojkar**

Daniel Gustavsson botaniserar i bibliotekets magasin och presenterar pärlor och besynnerligheter från beståndet.

Länsstyrelsen
Gävleborg

arkiv gävleborg

Region
Gävleborg

Gävle
KOMMUN

Originalillustration av Kjell, till affisch för Sveriges Godtemplares Ungdomsförbund 1960?

Arkivens dag i Bergsjö

Lördag 8 november klockan 11–15
Kulturhuset Bergsjögården

Upptäck vilka skatter som finns i arkiven!
Varmt välkommen att möta alla arrangörer,
gå kyrkogårdsvandring, lyssna till föredrag
och titta på bildspel och utställningar.

arkivgavleborg.se

Tema
natur och
friluftsliv

Program

11.00 Kyrkogårdsvandring

Lars Östberg, Bergsjö hembygdsförening

Föredrag

12.00 Samiskt resursutnyttjande i Hälsingland

Eli Olsson från Hälsinglands museums ungdomsprojekt
"Nya berättelser om världsarvet"

12.45 Den 200 år gamla jaktdagboken från Kitte

Sofia Hedén, Arkiv Gävleborg

13.30 Murvel bland folk i över 40 år

Sverker Söderström, tidigare lokalreporter.

Fri entré! Fika finns att köpa.

Medverkande: Nordanstigs kommun, Arkiv Gävleborg, Hälsinglands museum, hembygdsföreningar,
Nordanstigs bygd- och släktband, Trolska Skogen och Naturskyddsföreningen Nordanstig.

Maj-Britt Wadelius år 1937 i
Gävle frälsningsarmés scoutkår.

Alltid redo! På spaning i scoutarkiven

Hos Arkiv Gävleborg finns flera arkiv från scoutkårer. De kan innehålla t ex protokoll, märkesprov, patrulldagböcker, medlemstidningar och dokumentation från läger. I flera fall finns kreativa anteckningar och illustrationer skapade av de unga scouterna själva.

Scouting skapades i England av Robert Baden-Powell och började praktiseras 1907. Han publicerade en handbok 1908, *Scouting for Boys*, och rörelsen spreds snabbt över världen. De äldsta scouthandlingarna hos Arkiv Gävleborg kommer från Söderhamns scoutkår, vilka räknar sin historia tillbaka till år 1908. Då hade scoutrörelsen just kommit till Sverige och fick snabbt stort genomslag.

Den största scoutorganisationen under 1900-talet var Svenska Scoutförbundet (SSF). Även många andra förbund bland folkrörelserna har/har haft rik scoutverksamhet, exempelvis KFUM, Unga örnar, Frälsningsarmén, Equmenia, EFS, IOGT och NTO. Hos Arkiv Gävleborg finns scout arkiv från de flesta av dessa organisationer.

Sofia Hedén

Patrull Höken år 1949, Hofors scoutkår. Plurre, Fjälip, Tott, Expressen, Knatten, Trixi, Falköga, Pyttjack. Ett gäng påhittiga och konstnärliga grabbar som detaljerat dokumenterat sina äventyr i en bok med pärmar av björknäver. Illustrationen överst på sidan kommer från samma loggbok.

Vi bevarar din historia!

Medlemmar i Strömsbruks IF efter ett träningspass på skidor. Fr v: Leonard Hjelm, Johan Gustavsson, Tycko Wall, Fredrik Eriksson, Gustav Berggren, Alfred Gustavsson, Herman Morsk och Edvin Sundin. Fotograf okänd.

Vill din förening eller ditt företag bevara sin historia?

Bli medlem!

Arkiv Gävleborg bevarar historien efter mer än 6400 föreningar, företag och privatpersoner.

arkiv gävleborg

Som medlem får du:

- **Fysisk trygghet** – förvaring enligt Riksarkivets normer
- **Rådgivning** – vi hjälper till med dina arkivfrågor
- **Ordning och reda** – ett arkiv som det är lätt att hitta i
- **Forskerservice** – arkivet är öppet för forskning (om inte annat är beslutat)
- **Medlemstidningen ArkivXet**

Har du protokoll eller andra
arkivhandlingar efter upphörd
förening eller företag?
Hör av dig till oss!

e-post: arkivet@arkivgavleborg.se
hemsida: www.arkivgavleborg.se
telefon: 026 - 10 88 70

Norrlandets jaktklubb och deras harar

Den 8 maj 1896 bildades Norrlandets jaktklubb. Grundarna av klubben hörde till Gävles högre ståndsmän. Bland annat var borgmästare C. W. Berggren, häradshövding C. W. Hedenström, lasarettsläkare C. A. Bergh och konsul J. Rettig med. Vid bildandet av jaktklubben fastställdes stadgarna.

Ur stadgarna § 4.

[...] ”i händelse af behof, uppköpa och å lämpliga platser i jagtmarken utsläppa harar till den svaga stammens stärkande”

Den 28 maj 1896 hölls ett andra möte för den nybildade jaktklubben och enligt stadgarna fattades deras första beslut.

Ur mötesprotokollet 28 maj 1896

”§.4. [...] de för klubbens räkning inköpta harar öfverlemnas till jagtvårdschefen för att på lämpliga platser i jagtmarken utsläppas.”

Det var startskottet för Norrlandets jaktklubbs arbete med harar som pågick i årtionden framåt. Det första verksamhetsåret sattes 24 harar ut på markerna.

Under 1930-talet började en ny epok för Norrlandets Jaktklubb och deras harar.

Jägarna i Norrlandets jaktklubb efterfrågade alltid stora, friska exemplar av den nordiska haren. Det var inte alltid lätt att få tag på exemplar och 1934 tog jägarna sikte på Finland. De första försöken att etablera kontakt och få köpa harar från Finland misslyckades. Klubbens sekreterare Bertil Fredman hade bättre tur. På en resa till Finland fick han tillfälle att köpa en harhona att ta med till Sverige.

Efter en resa på fartyg och tåg kom denna beresta harhona till Norrlandet och släpptes ut på markerna. Utsläp-

pet skedde när jakttiden på harar var slut. Förhoppningen var att honan skulle träffa en svensk harhane och stärka stammen med avkommor.

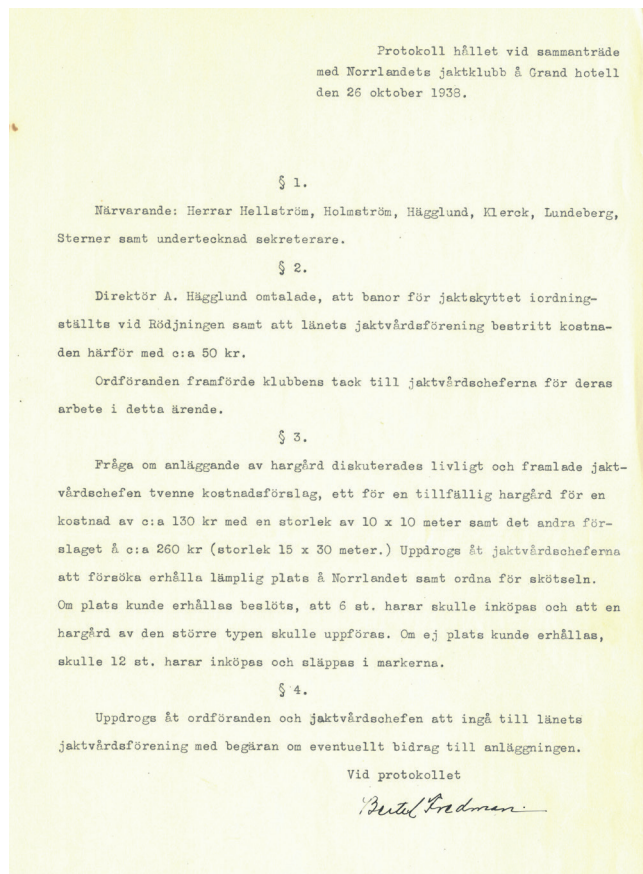
I februari 1936 släpptes tio finska harar ut på fem olika områden. Detta skedde innan den lagstadgade jakttiden gått ut. Det blev protester från en ledamot som menade att de riskerade att bli skjutna utan att ha förökat stammen. Jaktvårdschefen Axel Hägglund upplyste ledamoten att Gösta Bellander hade förmedlat fram ett avtal med angränsande jaktlag i Hille om att bryta harjakten tidigare det året. Även Hille jaktlag gagnades av försöken att öka harstammen då harar inte styrs av markgränser.

Vid ett möte i september 1937, vilket hölls på Grand Hotell i Gävle, utbröt en livlig diskussion. Närvarande herrar var bland annat Fabrikschef Filip Bellander, Direktör Gösta Bellander, kapten Hugo Hellström, direktör Axel Hägglund, grosshandlare Emil Holmström, länsassessor G. Klerck, apotekaren Gustaf Sterner och forstmästaren Knut Lundeberg och forstmästaren Bertil Fredman.

Herrarna var oense om fler harar skulle inplanteras eller inte. Sterner ville få till en total avskjutning av hararna då det förmodades finnas tularemismitta bland dem. Denna uppfattning skiljde sig åt i gruppen av herrarna och det slutliga beslutet blev inplantering av 5 harar och tilldelning att skjuta två harar per medlem.

Ytterligare ett par harar lades till och därmed inplanterades sju harar vid Holmudden och området avstängdes från jakt. Enligt gjorda iakttagelser förflyttade sig hararna inåt på markerna och jaktlaget i Hille fick åtnjuta Norrlandets jaktvårdsarbete. Framöver behövdes nya områden för utsläpp av hararna.

Hösten 1938 inleddes en ny fas för etablering av harar. Ett sammanträde hölls ånyo på Grand Hotell. Det blev ett livligt möte där åsikter om en hargårds för och nackdelar debatterades.

Fokus på mötet var § 3. Frågan om att anlägga en hargård. Hägglund presenterade två förslag. Det ena var en tillfällig hargård på 10 x 10 meter till en kostnad för 130 kr. Det andra förslaget en mer permanent hargård på 15 x 30 meter för kostnaden 260 kr. Beslutet föll på förslag två, om det gick att erhålla en lämplig plats på Norrlandet samt att ombesörja skötsel av hararna. I det fallet skulle sex harar inköpas. Kunde inte lämplig plats erhållas blev beslutet att inköpa tolv harar att släppa på markerna.

Plats hittades, den större hargården byggdes och sju harar inköptes. Nu insåg herrarna att de behövde kunskap. Fredman skrev till forstmästare Hamilton vid Svenska Jägarförbundet i saken. Vid tillfället fanns det fem honor och en hane i den stora hargården vilken var inredd med några lådor och buskar. Fredman undrade om det var lämpligt att avbalka hargården i mindre avdelningar eventuellt en för varje hona. Ett svar kom från Hamilton vilket föranledde ett extra sammanträde.

Norrlandets Jaktklubb kallade till ett extra sammanträde den 20 februari 1939 på Grand Hotell. Det blev ett livligt möte när jägarna tog del av brevet. Hamilton skrev

att uppfödning av harar i större hargårdar inte gett lysande resultat. Rekommendationen i brevet var att mindre burar borde anskaffas, 1,5 x 3 meter per hona.

Utifrån denna information framlade jaktvårdschefen ritningar och kostnadsberäkningar. Med övriga utgifter för mat och skötsel samt inköp av harar skulle kostnaderna överskrida klubbens kassa enligt kassaförvaltaren. Han manade att sparsamhet borde iakttas.

Lundeborg hänvisade till Björkå bruk. De hade under ett års tid haft framgång med stora hargårdar. Lundeborg fick gehör från ordförande och några av medlemmarna. Konsul Oskar Zedren ansåg att kostnadsfrågan inte kunde få styra utan fackkunskapen var viktigare. Därefter erbjöd han sig att betala för fem burar. Herrarna enades till sist om tre burar på klubbens bekostnad. Kassaförvaltaren påvisade att med extra utgifter behövdes en uttaxering på 10 kr per medlem tas ut. Lundeborg blev vald att sköta om hararna.

Trots mindre burar gick det inte bra med aveln. Bland hararna härjade coccidiosen och andra inälvssjukdomar. Tre honor hade dött och de fanns inga harar att köpa. Ett brev skickades till doktor Remmler vid Suvenniemi Zoologiska station i Kajana, Finland. I brevet efterfrågas en leverans av tre kraftiga och friska harar av den nordiska rasen, två honor och en hane. Något svar från Suvenniemi Zoologiska station i Kajana kom inte. I stället vände sig Fredman till direktör Andersson i Gamla Karleby, Finland och därefter Herr Yngve Hafström i Östertälje. Dessvärre var bristen på harar stor.

1940 kommer ett erbjudande att få inköpa harar för 25 kr paret genom Gävleborgs läns jaktförening. För att åtnjuta den förmånen behövde klubben ansluta sig till länsföreningen.

1941 startade en ny epok för Norrlandets Jaktklubb. De började samarbeta med Hille Jaktklubb och fick ett bidrag på 150 kr av Gävleborgs läns Jaktvårdsförening. Jaktlagen disponerade pengarna tillsammans och kunde köpa tio harar vilka släpptes på reservatet vilket låg på båda jaktklubbarnas marker. I harhägnen avled alla harungar till följd av en svampinfektion.

Konstateras kan att haraveln inte gav ett framgångsrikt resultat, men de erfarenheter Norrlandets Jaktklubb gjorde bidrog till den vetenskapliga forskningen för att föra avelsarbetet framåt. De var även bland de första i Sverige att bedriva viltvård.

Anna Nyberg

Returadress:
Arkiv Gävleborg
Fältskärsleden 10
802 80 Gävle

Arkivens dag 8 november!

Träffa oss i Bergsjögården
i Nordanstig och i Agnes
kulturhus i Gävle!

Läs mer på
mittuppslaget!

Medlemmar i IOGT ungdomslogen Ljusglimten står upptällda framför ordenshuset i Bergsjö år 1916, nuvarande Bergsjögården. Längst fram i mitten av fotot sitter ungdomsledare Ossian Friberg, han var plåtslagare och bodde i Bergsjö 1913-1916. IOGT-logens arkiv, samt även Ossians Fribergs arkiv med många foton och berättelser från Hälsingland, förvaras hos Arkiv Gävleborg.

arkiv gävleborg

ArkivXet är Arkiv Gävleborgs medlemstidning.

Arkivet bevarar och tillgängliggör arkivhandlingar från föreningar, företag och privatpersoner i Gävleborgs län.

Välkommen att boka in ditt besök!

Arkiv Gävleborg

Fältskärsleden 10, 802 80 Gävle

Telefon: 026-10 88 70

E-post: arkivet@arkivgavleborg.se

Hemsida: www.arkivgavleborg.se

www.facebook.com/arkivgavleborg.se